

KICSI, DE NAGY HATÁSÚ TÉR

Látogatás a budavári Szent István teremben

Mészáros Ákos

Itt minden egyszerűen pompás. A Szent István teremben járunk, a budai várban, a Budapesti Történeti Múzeum első emeletén. A nagy méretű szobában ülőgarnitúrák, asztalok, puffszerű ülőkék és egy óriási kandalló fogadja a látogatót. Mélybarna és arany színek váltják egymást ebben a lenyűgöző térben. Azt már a felületes szemlélő is könnyen megállapíthatja, hogy az újjáépítés során minőségi munkát végeztek a tervezők és a kivitelezők. Azért beszélhetünk újjáépítésről, mert ez a szoba a legtöbb várbeli helyiséggel együtt 1945-ben, Budapest ostroma során megsemmisült. A harcokban találatot kapott épületek megsérültek, majd a bombázást követő lassú tűzvész elpusztított szinte mindent. A várban sok újdonságot láthatunk. Sorra tűnnek el az eddigi foghíjak és a romos épületmaradványok, s a Nemzeti Hauszmann Program keretében visszaépülnek a budai Várnegyed palotái. Szinte teljesen készen van már a Szentháromság téren a pénzügyminisztérium

csipkés tetejű, pompázatos neogótikus épülete, amely hosszan benyúlik a Fortuna utcába. A háború után kissé lecsupaszított, egyetemi kollégiumként használt palotát az eredeti tervek szerint alakították át. A Honvéd Főparancsnokság Szent György téri épülete magasságával jelentősen megváltoztatja a tér hangulatát. Vele szemben a szintén újjáépült Vöröskereszt-székház uralja a teret, amely eddig sokkal szellősebb benyomást keltett. Már szintén majdnem elkészült az egykori József főhercegi palota is, amelynek helyén korábban csak a lerombolt épület pincemaradványai fogadták az arra járókat.

Sok minden más is újjáépül a budai Vár területén. A végleges tervek szerint idővel, ha a Nemzeti Galéria kiköltözik egyszer, eredeti formájában állítják majd helyre a Duna felől látható kupolát is. A változás folyamatos: aki gyakrabban jön fel a várhegyre, az nyomon követheti a jelentős összeget felemésztő vállalkozást, amelynek eredményeként majdnem minden olyan lesz,

mint a második világháború pusztításai, Budapest ostroma előtt volt.

Bár a várpalota 1945-ben elpusztult, a Szent István terem belső berendezéséről maradtak fekete-fehér fényképek. Ezek alapján tudni lehet, hogyan is nézett ki a hatalmas kandallós, díszes terem, ami országalapító királyunk, Szent István tiszteletére készült. A rekonstrukció során a tervezőknek és a kivitelezőknek nagy kihívást jelenthetett ez a sokoldalú munka. A teremben voltak olyan elemek, részletek is, amelyekről nem maradt fenn fénykép, ezeket ki kellett találni és nem kis fantáziával korhűen elkészíteni.

A pompás terem kialakításának ötlete Zsolnay Vilmostól (1828-1900) származott. A magyar kerámiaművészet iskolateremtő nagymestere 1897-ben egy Ferenc Józsefnek címzett felségfolyamodványában kezdeményezte a Szent István terem létrehozását. Az idős művész célt ért, de sajnos már nem élhette meg a terem átadását – a tervet a pécsi Zsolnay-gyár részéről fia, Zsolnay Miklós vitte végig.

1897 decemberében határozat született a királyi palota három új történelmi termének létrehozásáról. Hauszmann Alajos tervei alapján a Dunára néző, keleti épületrészben jött létre a birodalmi karaktert megjele-

nító Habsburg terem, vele szemközt a nyugati, krisztinavárosi szárnyban a nemzeti identitást reprezentáló Hunyadi terem, a két oldal közötti déli összekötő szárnyban pedig a Szent István terem.

A három történelmi tér közül a hivatalosan 1902. február 11.-én átadott Szent István terem lett a legkisebb alapterületű, mégis a legnagyobb hatású. Először nem a Budavári Palotában, hanem az 1900-as párizsi világkiállításon lehetett látni, ahol nem csak a közönség körében aratott nagy sikert. A zsűri díjakkal honorálta a terem berendezését alkotó iparművészeti remekművek mestereit. Hauszmann Alajos az Árpád-kor formakultúráját megidéző középkori stílusban tervezte az enteriort, amelynek kiemelkedő képzőművészeti alkotások is a részeivé váltak: a hatalmas kandalló párkányán elhelyezett, Stróbl Alajos által megformált Szent István-büsztt ugyanúgy Zsolnay-kerámiából készült, mint a Roskovics Ignác festőművész művei alapján alkotott, Árpád-házi királyokat és szenteket ábrázoló pirogránit képek. Az átadás után nem sokkal nyilvánosan is látogathatóvá vált a Szent István terem, amely Budapest egyik meghatározó turistacélpontjává vált.

A Szent István terem ikonográfiai programját Pauller Gyula főlevéltáros állította össze. A falakon körben

Roskovics Ignác kartonjai alapján a Zsolnay-gyárban kivitelezett, zománcfestéses képeken az Árpád-ház tíz tagja kapott helyet. Az ajtók fölötti képek egy-egy történelmi jelenetet ábrázoltak: Szent Istvánt és Gellértet, amint a kereszténységet hirdetik, István megkoronázását, valamint az államalapítást. Az északi hosszoldal közepén helyezték el a pirogránit kandallót, amit ugyancsak a Zsolnay-gyárban kiviteleztek. Ennek párkányán látható a Stróbl Alajos által mintázott, már szintén említett Szent István-mellszobor. A kandallótól jobbra és balra egy-egy neoromán szalongszalonit helyeztek el, amelyet Thék Endre, illetve a Gelb M. és Fia cég kivitelezett.

A kiállításon olvashatunk a Szent István király körül kialakult kultuszról is: István királyt 1038-ban a székesfehérvári Nagyboldogasszony-bazilikában temették el, ugyanott, ahol 1031-ben fiát, Imre herceget is. Szentté avatásukat Szent László király kezdeményezte 1083-ban. A sír korábbi felnyitásakor választották le a testről a szent király jobb karját, amely – legendás körülmények között – Biharba került, sokáig a szentjobb bencés apátságban őrizték. Szent Istvánt és fiát, Imre herceget, valamint Szent Lászlót – a magyar „szent királyokat” – a középkorban nagy tisztelet övezte, kultuszuknak sok művészeti emléke maradt. Szent István király fő ereklyéje, a Szent Jobb a török időkben eltűnt. Később Raguzában (ma: Dubrovnik) bukkant elő újra, ahonnan Mária Terézia királynő 1771-ben visszaszerezte. Az ereklyét hosszú ideig a budavári palotába őrizték, ahol külön kápolnát építettek számára. Jelenleg a budapesti Szent István-bazilikában látható. Minden év augusztus 20-án ünnepi körmenetben hordozzák körbe: modern kori kultuszának ez a legfontosabb, évről-évre ismétlődő eseménye.

Megjelent a Mértékadó 2024. július 15.-i számában. Másodközlés a szerző és a kiadó engedélyével.